

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра германської і фіно-угорської філології

КУРСОВА РОБОТА

з лінгвістики

на тему: **КАТЕГОРІЯ РОДУ ТА ЗАСОБИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ В
СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКІЙ І УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ**

Студентки 3 курсу групи МЛа 05-20
Напряму підготовки «філологія»
Спеціальності Германські мови та
літератури (переклад включно), перша –
англійська

Ткачук Ю.С.

Керівник **Березенко В.М.**, кандидат
філологічних наук, доцент

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка: ЄКТС _____

м. Київ – 2023 р.

Ministry of Education and Science of Ukraine

Kyiv National Linguistic University

Department of Germanic and Finno-Ugrian Philology

COURSE PAPER

**Category of gender and means of its realization in Modern
English and Ukrainian**

TKACHUK YULIIA

Group MLa 05-20

Department of Germanic Philology and Translation

Research Adviser

Assoc. Prof. **VICTORIA BEREZENKO**

PhD (Linguistics)

Kyiv 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ РОДУ.....	7
1.1. Типологія мов, типи порівнюваних мов.....	7
1.2. Історична розвідка про категорію роду іменників.....	9
1.3. Вмотивованість граматичного роду іменників в порівнюваних мовах.....	10
Висновки до Розділу 1.....	12
РОЗДІЛ 2. ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ РОДУ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	14
2.1. Іменник, позначення роду. Граматичне вираження. Лексичні засоби.....	14
2.1.1. Спільний рід іменників в англійській мові.....	16
2.2. Займенник, позначення роду.....	16
Висновки до Розділу 2.....	18
РОЗДІЛ 3. ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ РОДУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	19
3.1. Іменник, його реалізація на позначення роду. Граматичне вираження. Лексичні засоби.....	19
3.2. Займенник, позначення роду.....	22
3.3. Числівник, позначення роду.....	23
3.4. Прикметник, його реалізація на позначення роду.....	24
3.5. Дієслово та його похідні, репрезентація роду.....	25
Висновки до Розділу 3.....	26
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	28
РЕЗЮМЕ.....	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ.....	35

ВСТУП

Дана курсова робота присвячена дослідженню категорії роду та засобам її реалізації в сучасних англійській та українській мовах.

Рід – це важливий мовний аспект, який вже давно вивчається лінгвістами, а категорія роду – одна з досі нерозгаданих головоломок лінгвістичної науки. Між науковцями ніколи не було повної згоди щодо походження роду, а також немає одностайності щодо його функції в різних мовних системах і, загалом, щодо його визначення. У цьому дослідженні розглядається категорія роду, її класифікація та особливості.

За допомогою порівняльного методу аналізу зіставляються англійська та українська родові системи з метою виявлення схожості та відмінності за функціями та родовими показниками.

У цій курсовій роботі ми розглянемо теоретичні основи вивчення категорії роду в порівняних англійській і українських мовах, проаналізуємо їхні подібності та відмінності з точки зору різних властивостей, таких як: граматичних та семантичних.

Дана курсова робота дасть нам можливість краще зрозуміти функціональність роду в англійській та українських мовах і допоможе підсумувати, які засоби граматичної категорії роду є спільними для вищезазначених мов, а які з них є індивідуальними.

Актуальність дослідження визначається у безперервній потребі вивчення граматики обох мов. Мова – жива, динамічна. Кожна з обраних мов постійно розвивається: змінюються правила, деталі, фонетичні, граматичні, стилістичні аспекти. Категорія роду є значущою граматичною категорією, яка має вплив на значення і форму іменників, дієслів, прикметників і займенників. Тому ми досліджуємо вираження роду в порівнянні двох мов, щоб ідентифікувати їх відмінності і ймовірні подібності, оскільки це є важливо для глибшого розуміння мов і кращого оволодіння ними.

Об'єктом дослідження є категорія роду як граматична складова української та англійської мов.

Предметом дослідження є засоби реалізації категорії роду в сучасних англійській та українських мовах.

Метою дослідження є вивчення поняття категорії роду, засобів її реалізації та встановлення її особливостей на тлі сучасних англійської та української мов.

Зазначена мета передбачає виконання наступних **завдань**:

- 1) розглянути теоретичні засади вивчення категорії роду,
- 2) дослідити історичний аспект поняття категорія роду,
- 3) встановити вмотивованість граматичного роду іменників в порівнюваних мовах,
- 4) проаналізувати засоби реалізації категорії роду в англійській мові,
- 5) вивчити засоби реалізації категорії роду в українській мові,
- 6) здійснити компаративний аналіз засобів реалізації категорії роду у двох мовах.

З огляду на вищезазначене, для виконання поставлених завдань у роботі ми використали наступні теоретичні та практичні методи дослідження:

- індуктивний метод, який допомагає вказати напрямок дослідження від накопичення мовного матеріалу до його систематизації;
- метод теоретичного аналізу довідкової літератури за обраною темою;
- порівняльний метод для з'ясування спільних та специфічних рис протиставлених мов;
- описовий метод для характеристики й оцінки мовних фактів.

Теоретична значимість дослідження полягає в тому, що отримані дані можуть бути корисними для вивчення мовних структур і їх взаємозв'язків. Зокрема, набуті теоретичні знання цієї теми можуть бути

використані для подальшого дослідження категорії роду в англійській та українській мовах.

Практична цінність дослідження полягає в тому, що її матеріали та висновки можуть бути застосовані в практиці викладання профільних курсів та укладанні посібників чи підручників для учнів/студентів з метою кращого розуміння граматичних систем мов та оволодіння ними. Крім того, теоретична база та аналіз засобів реалізації категорії роду (в англійській та українській мовах) може слугувати основою для дослідження інших граматичних категорій сучасної англійської чи української мови.

Структура роботи. Курсова робота складається з трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, резюме, списку використаних джерел та списку ілюстративних джерел.

У вступі коротко викладено теоретичні засади, особливості теми роботи, основну мету і завдання дослідження, актуальність, теоретичне і практичне значення дослідження. У першому розділі вивчаються теоретичні засади категорії роду. У другому розділі аналізуються засоби реалізації категорії роду в англійській мові. У третьому розділі аналізуються засоби реалізації категорії роду в українській мові. Загальні висновки підсумовують результати дослідження та вказують на найважливіші теоретичні та практичні елементи.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ РОДУ

1.1. Типологія мов, типи порівнюваних мов

Для повноцінного розуміння ситуації, давайте спочатку дамо визначення типології. **Типологія** як розділ лінгвістики походить від «*type*» або «*typical*» і спрямована на встановлення подібних лінгвістичних категорій, які є основою для класифікації мов різних типів, незалежно від їх генеалогічного зв'язку (Корунець, 2003, с. 301).

Одним з методів нашого дослідження було обрано порівняльний аналіз, тож варто знати про наступне поняття. **Порівняльна типологія** – це лінгвістичний суб'єкт типології, заснований на методі порівняння або протиставлення. Подібно загальній типології, контрастивна теж спрямована на встановлення найбільш загальних структурних типів мов на основі їхніх домінуючих або спільних фонологічних/фонетичних, морфологічних, лексичних і синтаксичних особливостей.

Крім цього **зіставна типологія** може однаково трактувати і домінуючі (або спільні) і відмінні особливості (або явища). Домінуючі та відмінні особливості можуть зустрічатись як у мовах одного структурного типу (синтетичні, аналітичні, аглютинативні тощо), так і в мовах різних структурних типів (синтетичний і аналітичний, аглютинативний і інкорпоративний та інші).

Кількість різних мов, які одночасно можуть бути піддані типологічному протиставленню, не обмежена. Типологічне вивчення таких особливостей/явищ, які зазвичай представляють певні закономірності в структурі різних мов, може бути полегшене (або ускладнене) наявністю (чи відсутністю) деяких результатів, отриманих раніше.

Контрастивні типологічні дослідження можуть бути зосереджені на різних мовних явищах, починаючи від окремих знаків (фонетичного/фонологічного, морфологічного, лексичного чи синтаксичного

аспектів) до декількох мов. Будь-який із цих знаків, особливостей/явищ чи окремих мов можна протиставити або *синхронно*, або *діахронічно*.

Типологічні дослідження дуже різноманітні, вони можуть охоплювати як **окрему** мовну ознаку чи явище, що відноситься до деяких генеалогічно близьких чи генеалогічно чужих мов, так і одразу **декілька** ознак чи явищ, що належать до багатьох генеалогічно **близьких** чи генеалогічно **чужих** мов (Корунець, 2003, с. 303).

У зв'язку з різними підходами до тлумачення поняття виділяють кілька галузей типологічного (або контрастивного) дослідження, які часто називають *окремими типологіями* (*separate typologies*). Корунець показує нам наступний їх список: універсальна типологія (*universal typology*), спеціальна або характеризуюча типологія (*special or characterological typology*), загальна типологія (*general typology*), часткова типологія (*partial typology*), ареальна типологія (*areal typology*), функціональна типологія (*functional typology*), змістовна типологія (*content typology*), структурна типологія (*structural typology*), квалітативна типологія (*qualitative typology*), квантитативна типологія (*quantitative typology*), семасіологічна типологія (*semasiological typology*), ономасіологічна типологія (*onomasiological typology*), синхронічна та діахронічна типології (*synchronic and diachronic typologies*) (Корунець, 2003, с. 303).

Дане дослідження виконане в рамках часткової типології (*partial typology*). **Часткова типологія** досліджує лише якусь певну кількість мовних ознак або явищ. Наприклад, систему голосних/приголосних, засоби словотворення або одиниці синтаксичного рівня. В результаті цього можна виділити декілька типологій рівнів:

- а) типологія одиниць фонетичного/фонологічного рівня;
- б) типологія одиниць морфологічного рівня;
- в) типологія одиниць лексичного рівня;
- г) типологія одиниць синтаксичного рівня (Корунець, 2003, с. 306).

У межах даного дослідження щодо вивчення засобів реалізації категорії роду в англійській та українській мовах планується висвітлити три останніх підпункти.

1.2. Історична розвідка про категорію роду іменників

З еволюцією лінгвістичних знань розвивається соціум і, звісно ж, **граматика** кожної з мов. Протягом століть те, що колись було актуальним, з часом стає архівом минулої епохи. Попри те, усі відомі нам теоретичні дані, допомагають сучасним лінгвістам пам'ятати, що усе це не просто «було висічене на камені», а є результатом серйозних еволюцій і впливу (Istvan, 1959, с. 186).

Граматичні категорії і аспекти у своєму розвитку протягом століть піддалися великій кількості змін. У результаті було встановлено як мінімум 34 граматики англійської мови: 1 для кінця XVI століття, 5 для XVII, 2 для XVIII, 16 для XIX, 9 для XX і 1 для XXI століття (Poutsma, 1904-1929).

Граматична категорія роду не є винятком. У сучасній англійській мові рід має наступні характеристики:

- 1) англійська мова має три роди: **чоловічий, жіночий і середній**, якщо описувати займенники, іменники ж у тому лише значенні мають категорію роду, що корелюють у контексті з особовими займенниками і може за нестандартним класифікаційним підходом різних вчених варіюватися від двох до трьох і навіть більше родів, наприклад: *чоловічий, жіночий, середній, нейтральний*.
- 2) рід не є **фіксованим** (принаймні для іменників). Наприклад, з іменником *dog* може корелювати як займенник *he*, так і *it*;
- 3) вибір категорії роду частково залежить від **статі**. Наприклад, іменник *dog* – середнього роду, тож співвідноситься з займенником *it*;

4) частинами мови, що визначають **рід**, є здебільшого особові займенники (*he, she, it*) і відносні займенники (*which* і *who*) (Huddleston & Pullum, 2002).

Загалом, існування **категорії роду** було декілька разів відкинуто декількома граматиками майже кожного століття (наприклад, Kruisinga & Erades 1960, Leech & Svartvik 1994 – XX століття); також категорія роду була відкинута у деяких досить недавніх крослінгвістичних дослідженнях (Aikhenvald 2000, Creissels 2006 – XXI століття) (Aikhenvald 2000).

Якщо ж говорити про історію категорії роду в **українській мові**, то тут ситуація дещо відрізняється. У сучасній українській мові граматична категорія роду реалізована в трьох значеннях – **чоловічий, жіночий і середній** роди. Така система формувалася протягом тривалого історичного періоду. Спочатку розрізняли первісні два роди – **особовий** (соціально активний – живий) і **речовий** (соціально пасивний – неживий). Поступово в межах особових назв почали розрізняти чоловічий та жіночий рід (Voroditsky, 2003).

Розрізнення роду спочатку з'явилося в іменників, а з часом поширилося і на інші іменники (*субстантиви*). Разом з тим з'явилася інша група іменників, яка не належала ні до чоловічого, ні до жіночого роду: це стало поштовхом для виникнення **нейтрального, середнього**, роду як продовження давнього неживого роду. Таким чином була створена система трьох **родових класів** (Leech, Geoffrey, 1994).

1.3. Вмотивованість граматичного роду іменників в порівнюваних мовах

Особливість роду в англійській мові – це його **морфологічна незалежність**. Якщо в українській мові є **показник роду** і зокрема **закінчення** маркують рід навіть в дієсловах – наприклад: «*Петро не зволікав*», «*Лариса Вікторівна довго і ретельно готувала договір*», «*Колюче гілля подряпало лице враз, розбурхало відвертість*», «*Сивий бородань*

усміхається» (Дашвар, 2016, с. 29) – то англійська граматики це спрощує. Ось приклади варіантів утворення жіночого та чоловічого роду за допомогою зміни закінчення слова, за допомогою префіксів, додаткових слів та суфіксів:

- Суфікси *-ette*, *-ess*, *-trix* *-ine*, для формування жіночого роду. Наприклад: *prince* – *princess*; *hero* – *heroine*.
- Окремі лексеми на позначення статі: *male* та *female*, котрі використовуються не тільки, як іменники на позначення статі, а й як прикметники для того. Наприклад: *He prefers to be treated by a male doctor*.
- Займенники на позначення статі як складові лексеми: *he* та *she*, які використовуються, щоб вказати стать тварини або домашнього улюбленця *he-goat*; *she-cat* (Graeme, 2014).

Категорія роду іменників в українській мові – явище надзвичайно складне. Причиною цього є не тільки **складність визначення** значення родової класифікації, але й різні морфологічні способи вияву роду іменників. Таким чином, в одній групі іменників відмінні риси родових показників помітні у формі називного відмінка. Наприклад: *гай*, *малина*, *поле*. Родова приналежність виражається **протиставленням флексій**: *-o* – чоловічий рід (ч.р.), *-a(-я)* – жіночий рід (ж.р.), *-e(-o)* – середній рід (с.р.) (Загнітко, 1992, с. 19).

В інших групах іменників, які мають різну родову приналежність, форми називного відмінка **збігаються**. Взяти у порівняння: *бемоль*, *бетель*, *кахель*, *кегель*, *контроль* – ч. р., *макрель*, *турель*, *фавероль*, *цитадель* – ж. р. (Загнітко, 1992, с. 19).

Родові відмінності виявляються в системі відмінювання, у формах непрямих відмінків. Наприклад: *бетель*, *бетелю*, *бетелеві*, *бетель*, *бетелем*, *(на) бетелі*, *бетелю*; *цитадель*, *цитаделі*, *цитаделі*, *цитадель*, *цитаделлю*, *(на) цитаделі*, *цитаделе*. Таких іменників у сучасній українській мові нараховується 6159 (з основою на м'який приголосний), 221 (з основою на твердий [ж]) і 123 (з основою на твердий [ш]) (Загнітко, 1992, с. 19).

Родова диференціація названих імен суперечлива і динамічна. Серед першої групи слів помітно вирізняється підклас іменників чоловічого роду, в які мотивуються словотворчими суфіксами **-тель** та **-ець** (перший охоплює 122 слова, а другий – 1024) (Космеда, 2014, с. 44).

Найбільш мотивованими словотворчими суфіксами серед іменників на м'який приголосний є слова жіночого роду: з 4526 слів – 4071 іменник має суфікс **-ість**, тобто 94% (з усього складу) мотивовано, наприклад: *конструктивність*, *кумедність*, *безрозсудність*, *врівноваженість*, *змореність* та ін. (Космеда, 2014, с. 44).

Висновки до Розділу 1

Типологія – це розділ лінгвістики, в рамках котрого вчені здійснюють класифікації певних одиниць чи мов за спільними ознаками.

Порівняльна типологія – це різновид типології, в основу якого закладено методи протиставлення або порівняння. У порівняльній типології до уваги беруться як спільні, так і відмінні риси зіставляваних мов.

Часткова типологія – це вид типології, мета якого полягає в дослідженні якихось окремих мовних ознак чи явищ. Категорія роду досліджується в рамках саме порівняльної та часткової типології.

Граматичні категорії – це система граматичних одиниць, які є рівномірними і співвідносяться одна одній. Їх важливо вивчати і брати до уваги для того, аби оформлювати тексти відповідно до граматичних правил і норм. Граматична категорія роду, яка по-різному проявляється у досліджуваних англійській і українських мовах, безумовно важливий аспект дослідження, тому що це часто впливає на узгодженість з іншими частинами мови і на зміст повідомлення в цілому.

Вмотивованість означає зв'язок між словами, їхніми граматичними формами і значеннями. Вмотивованість категорії роду зокрема відповідає за відмінювання іменників та їх узгодження з іншими складовими, таких як прикметники, займенники, дієслова в межах речення

Вибір категорії роду в англійській мові іноді зумовлений **статтю** описуваного об'єкта, а **особові займенники** найчастіше визначають рід, який тим не менше не є фіксованим. Окрім того, рід в англійській мові є **морфологічно незалежним**, що вказує на спрощення закінчень у словах пов'язаних з іменниками. Прикладами вираження роду можуть слугувати деякі суфікси, окремі лексеми на позначення статі і особові займенники.

Щодо історії категорії роду в сучасній українській мові, то вищезазначена граматична категорія реалізована в трьох значеннях – **чоловічий, жіночий і середній** роди. На протипагу англійській мові, в українській мові використовуються різні **морфологічні способи** для маніфестації роду іменників, наприклад, *закінчення: -о* – ч.р., *-а (-я)* – ж.р., *-е (-о)* – с.р. Зокрема, родові відмінності проявляються і в системі відмінювання.

РОЗДІЛ 2. ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ РОДУ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

2.1. Іменник, позначення роду. Граматичне вираження

В сучасній англійській мові класифікація іменників проходить у першу чергу за **статтю**; і в другу чергу відповідно до деяких уявних або якостей, які пов'язані зі статтю. Як правило, в англійській мові використовується **натуральний** (природний) рід, а не **граматичний** – тобто рід слова зазвичай залежить від його біологічного початку (Siemund, 2008).

Але не варто плутати два різних поняття: **стать** і **рід**. Перший термін – **рід** – це суто граматичний термін, який стосується граматичного вираження роду (тобто вираження чоловічого, жіночого та середнього родів). Другий термін – **стать** – використовується як загальний термін як для чоловічої, так і для жіночої статі. Таким чином, воно часто використовується для позначення біологічних понять (Siemund, 2008).

Якщо ж говорити про категорію роду іменника в сучасній англійській мові, то варто визначити основну класифікацію іменників:

- Іменники чоловічого роду стосуються слів, що позначають чоловічу постать або представника чоловічої статі (тобто *man, boy, actor, horse*, тощо);
- Іменники жіночого роду стосуються жіночих постатей або представниць жіночого роду (наприклад, *woman, girl, actress, mare*, тощо);
- Загальні іменники, які не вказують на стать представника (наприклад, *parent, friend, client, student*, тощо);
- Іменники середнього роду вказують на речі, які не мають роду (наприклад, *rock, table, pencil*, тощо) (Kramer, 2015).

Тепер давайте розглянемо різницю між іменниками чоловічого та жіночого роду та засоби їх **словотворення**. У більшості випадків, іменник

жіночого роду утворюється додаванням суфіксу **-ess, -ette, -ine, -trix** у кінці (Kramer, 2015). Наприклад:

- *host – hostess*;
- *waiter – waitress*;
- *actor – actress*;
- *hero – heroine*;

Іменники певного роду мають **іншу форму слова**, що свідчить про зміну в правописі. Наприклад, *man* – це іменник чоловічого роду, а *woman* – це іменник жіночого роду. Відбувається зміна в **орфографії** (Corbett, 1991).

Наприклад:

- *uncle – aunt*;
- *bull – cow*;
- *Rooster – Hen*;
- *brother – sister*;
- *nephew – niece*.

Іноді ще використовується **маркер роду**. Це відбувається, коли мається на увазі, що якась посада має спеціаліста конкретної статі (Corbett, 1991).

Наприклад:

- *a nurse – a **male** nurse*;
- *a driver – a **woman** driver*.

Як і у будь-якого правила, тут є виключення: якщо назви країн використовуються у якості географічних одиниць, їм надається середній рід. Наприклад: «*India is not easily defined, and **it** resists reduction to a single narrative*» (Rushdie, 1995). Однак, якщо назва використовується як персоніфікований об'єкт або економічна одиниця, їй може іноді надаватись жіночий рід (на основі контексту, у якому назва використовується) (Corbett, 1991). Наприклад: «*India will remain. **She** is something more than a country*» (Forster, 2022).

Аналізуючи граматичне позначення категорії роду в англійській мові, варто зауважити, що на відміну від української, у першій зі згаданих мов іменники не мають спеціальних граматичних закінчень для позначення роду. Існують інші способи позначення цієї граматичної категорії, які будуть описані у наступних підрозділах.

2.1.1. Спільний рід іменників в англійській мові. Іменники, які вживаються як в чоловічому, так і в жіночому роді, називаються іменниками **спільного** (загального) роду. Коли іменник вживається у певному роді (який може бути як чоловічий, так і жіночий), і різниця між родами втрачена – це те, що називається **загальним родом** (Kann, 2019).

Цієї категорії стосуються соціальні ролі, професії людей. Наприклад: *cousin, teenager, teacher, doctor, student, friend, colleague*. Коли ми бачимо такого роду іменники, ми не можемо точно визначити рід людини, про яку йде мова, без контексту (Kann, 2019).

Іноді для визначення роду іменника застосовуються спеціальні **слова-маркери**. Наприклад: *No, he is not my boyfriend, he is just a **male** friend; I have three **female** cousins and two **male** cousins* (Kann, 2019).

Іменники, що описують речі чи вища, які не мають визначеного роду, можуть згадуватись із займенником роду, щоб додати точності. У цьому випадку можна вживати займенник **нейтрального роду it**. Наприклад: *France is popular with **her** (France's) neighbours at the moment; I love my cat. **She** (the cat) is my greatest passion* (Kann, 2019).

2.2. Займенник, позначення роду

У сучасній англійській мові родові відмінності базуються на двох основних семантичних критеріях: **людина – не людина** (*human – non-human*), що далі поділяється на **чоловіче – жіноче** (*male – female*) та **живе – неживе** (*animate – inanimate*) (Aikhenvald, 2016).

Ці критерії проявляються у використанні двох наборів займенників. Перший набір стосується **особових** (*personal pronouns*) та **присвійних**

займенників (possessive pronouns) – *he/him/his, she/her, it* – вживання яких мотивоване семантичними параметрами (Aikhenvald, 2016).

В англійській мові є три форми особового займенника однини (*he, she* і *it*) і дві форми відносного займенника (*who* і *which*), які поділяють іменники на чоловічий, жіночий, середній рід, а також особові/безособові. Шаблони співвідношення займенників для іменників в однині дають три узгоджені моделі узгодження в англійській мові (у множині зберігається лише відмінність між особовим і безособовим, тобто *they/who* проти *they/which*), *who/he* – чоловічий рід, *who/she* – жіночий рід, а *which/it* – середній рід (Aikhenvald, 2016).

Таким чином, структуралістські підходи до сучасної англійської категорії роду пропонують різні системи класифікації за категоріями, заснованими на особових та відносних займенниках, які можуть замінити даний іменник. В одній з систем є сім **гендерних класів**, а деякі окреслюють лише чотири: *who/he* – особовий чоловічий рід, *who/she* – особовий жіночий рід, *which/it* – безособовий середній рід і *which/she* – безособовий жіночий рід (Aikhenvald, 2016).

Також у сучасному світі (як наслідок, і в сучасній англійській мові) існують такі поняття як **негендерні** (або небінарні) займенники. Вони не є гендерно специфічними і найчастіше використовуються людьми, які ідентифікують себе поза межами гендерної бінарності.

Найпоширенішим набором небінарних займенників є *they/them/their*, які використовуються в однині (наприклад, хтось ідентифікує себе як *genderqueer*; такі люди не сприймають себе ні як жінку, ні як чоловіка).

Інші небінарні займенники включають *ze* ([zee] – замість *she/he*) та *hir* ([here] – замість *his/him/her*). Терміни *it* або *he/she* є образливими зверненнями до таких людей (трансгендерів і осіб, які не відповідають одній певній статі) (Kann, 2019).

Висновки до Розділу 2

Рід – це термін, який розрізняє іменники за їхнім граматичним вираженням. У сучасній англійській мові родові відмінності базуються на двох основних семантичних критеріях: людина – не людина, що далі поділено на чоловіче – жіноче та живе – неживе. Було окреслено чотири роди іменників: **чоловічий** – позначають чоловічу постать/стать, **жіночий** – позначають жіночу постать/стать, **середній** – позначають речі без належності ні до жіночої ні до чоловічої статі, і **загальний** – на протигагу середньому роду, позначають як представників чоловічої так і жіночої статей.

Різниця між родами граматично може позначатися додаванням **суфіксів**, наприклад, *-ette, -ess, -ine, -trix*, змінами в **орфографії** слів, тобто їх формах і **маркерами роду**, такими як: *female, man*. Особливої уваги вимагають винятки із правил, як-от назви країн, які можуть сприйматися як персоніфіковані іменники і набувати ознак чоловічого/жіночого роду.

До **загального** (спільного) роду належать іменники, що позначають професійну зайнятість людей і їхні соціальні ролі. Наприклад: *manager, pupil та ін.*

В сучасній англійській мові для позначення і диференціації родів зокрема й використовуються **особові і присвійні займенники**: *he/his* – для позначення ч.р., *she/her* – для позначення ж.р., *it/its* – для позначення с.р. Окрім того, у сучасному світі (як наслідок, і в сучасній англійській мові) існують такі поняття як **негендерні** (або небінарні) займенники. Вони не є гендерно специфічними і найчастіше використовуються людьми, які ідентифікують себе поза межами гендерної бінарності. Найпоширенішим набором небінарних займенників є *they/them/their*, які використовуються в однині (наприклад, хтось ідентифікує себе як *genderqueer*; такі люди не сприймають себе ні як жінку, ні як чоловіка).

РОЗДІЛ 3. ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ РОДУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

3.1. Іменник, позначення роду. Граматичне вираження. Лексичні засоби

В українській мові ми маємо три граматичних категорії роду: **чоловічий, жіночий і середній**. Варто зазначити, що граматична категорія роду як самостійна властива лише іменникам (Вихованець, 2004, с. 294).

У більшій кількості випадків рід іменника вказується не однією з названих ознак, а, як правило, декількома. Так, наприклад, виразником жіночого роду іменника *лищиця* у словосполученні *рудю лищицю* є:

- **флексія** знахідного відмінка **-у**;
- **синтаксичний зв'язок** з прикметником *рудя*;
- **семантика** – позначення живої істоти жіночого роду (Вихованець, 2004, с. 295).

Особливої флексії для вираження роду немає, одна і та ж флексія синкретично поєднує в собі значення **роду, числа й відмінка**. Інколи відмінкові форми різних родів збігаються, тому в окремих випадках виразником приналежності іменника до певного роду ми можемо виокремити лише:

- синтаксичний зв'язок з іншими словами в реченні (контекст),
- семантика (Вихованець, 2004, с.299).

Категорія роду у множині, тим часом, розкривається у різного виду **узгодженнях**, характерних для певних складних синтаксичних конструкцій: *«Свічки, котрі ми приліплювали до стін, тьмяно поблискували»* (Роздобудько, 2012, с. 91).

Граматична категорія роду іменників, яка співвідноситься зі статтю, проявляється найвиразніше у парних іменниках-назвах людей за

національною приналежністю, професією, родом заняття. Наприклад: *пожежник, науковець, європеєць, спортсмен, керівник* (Загнітко, 1990, с. 50).

Іменники чоловічого та жіночого родів розрізняються **лише суфіксом та закінченням**. Зазвичай іменники жіночого роду у багатьох випадках є похідними від іменників чоловічого роду і утворюються за допомогою суфіксів (Загнітко, 1990, с. 51). Наприклад:

- суфікс **-ин-**: *друг – друж-ин-а*;
- суфікс **-иц-**: *робітник – робітн-иц-я*;
- суфікс **-к-**: *студент – студент-к-а*;
- суфікс **-ис-**: *абат – абат-ис-а*;
- суфікс **-ес-**: *поет – поет-ес-а*;
- суфікс **-их-**: *їжак – їжач-их-а*.

Багато іменників, які називають професії, звання, посади однакові для обох статей мають лише форму чоловічого роду: *капітан, касир, економіст, декан, директор* та ін. Це явище зумовлене соціально-економічними умовами виникнення цих назв – раніше на таких посадах працювали тільки чоловіки (Мерінов, 2000, с. 251).

Усе частіше від вищезазначених іменників можуть утворюватися назви жіночого роду (**фемінітиви**) за допомогою **суфіксів -к-, -иц-, -ис-, -ес-**: *поет-ес-а, лікар-к-а, директр-ис-а*. Також за допомогою суфікса **-ш-** утворюються назви на позначення осіб жіночого роду – назва, що походить від назви чоловічої професії (вживається в літературній мові та в просторіччі): *декан-ш-а, капітан-ш-а, лектор-ш-а* (Мерінов, 2000, с. 252).

До іменників чоловічого роду належать ті іменники, які здебільшого мають в називному відмінку однини **нульове** закінчення (наприклад: *дуб, герой*), рідше – **-о, -а** (*Микол -а, дядьк -о*). Окрім того рід іменника можна визначити, асоціюючи його із **займенниками** *вона, цей, воно, ця, він, це*: картина (*вона, ця*). З іменниками чоловічого роду, звісно, співвідносяться займенники *він, цей* (Мерінов, 2000, с. 253).

До іменників **середнього роду** відносяться іменники, яким в називному відмінку однини характерні **закінчення -о, -е, -а**: *мор-е, вікн-о, ім'-а, зілл'-а, видовищ-е*. Іменники середнього роду, що означають назви молодих істот і мають в називному відмінку однини закінчення **-а (-я)**, в непрямих відмінках однини та множини, а також в називному відмінку множини приєднують **суфікс -ат (-ят)** (*ягня, маля, лоша*), разом з іменниками середнього роду на **-а (-я)** та суфіксом **-ен** (*тім'я, вим'я, плем'я*) становлять окремий тип відмінювання – IV відміну. З іменниками середнього роду співвідносяться займенники *воно, це*: *озеро (воно, це), лисеня (воно, це)* (Мерінов, 2000, с. 253).

Також у похідних іменників на рід може вказувати суфікс (це здебільшого стосується назв молодих істот): *ведмідь – ведм-еж-ат-к-о, кіт – кот-ен-я*. Проте чимало таких назв утворюються **суплетивно**: *кінь – лоша, свиня – порося, собака – собача, собаченя і щеня, корова – теля* та ін. (Мерінов, с. 254).

В українській мові рід іменників може вживатися в одній і тій же самій формі зі значенням кількох родів: жіночого й середнього, чоловічого й середнього, чоловічого й жіночого. Такі іменники, які належать до спільного роду часто емоційно забарвлені, називають особою чи істоту і вказують на певну ознаку, притаманну їй (Загнітко, 1992, с. 20).

Іменники зі значенням жіночого і чоловічого роду складають найбільшу групу: *нездара, нероба, нікчема, роззява, а також сусіда, слуга, сирота, листоноша* та ін. Такі іменники набувають рід тієї особи чи істоти, яку вони означають (Cambridge UA, 2023).

На рід таких іменників вказує **контекст** (граматичний зв'язок у реченні із залежними від них словами – означеннями, присудками – дієсловами минулого часу, умовного способу). Наприклад: «*А дівчина-сиротина у наймах марніє... Отакий-то мій Ярема, сирота багатий!*» (Шевченко, 2003, с.160, 137).

При встановленні роду **незмінюваних іменників** потрібно брати до уваги, що: серед слів іншомовного походження назви осіб набувають родових ознак відповідно до **статі**: *ця мадам, смачна фугу, привабливий портъє*. Назви **тварин** мають чоловічий рід: *рожевий фламінго, стомлений поні, карликовий шимпанзе*. Назви **неістот** належать переважно до середнього роду: *бюро, жюрі, кіно, меню, рагу, кашне, пенсне* (Cambridge UA, 2023). **Власні назви** зберігають рід загальних назв: *Жорж Санд* (письменниця), *Борнео* (острів), *Таймс* (газета), *Екзюпері* (письменник), *Торонто* (місто), *Конго* (країна), *мутна Міссурі* (річка) і *Міссурі* (штат) прийняв гостей (Cambridge UA, 2023).

Підводячи підсумок, можна стверджувати, що, у порівнянні з сучасною англійською мовою, український іменник в категорії роду має значно більше характерних рис для виокремлення і розпізнавання його серед інших.

3.2. Займенник, вираження роду

Розрізняють займенники 1-ї, 2-ї, 3-ї особи. **Особовим займенникам** характерні категорії числа і відмінка, а займенникам *вона, він, воно* – крім того властива ще й категорія **роду**. Своєрідністю відмінювання особових займенників є те, що вони в непрямих відмінках набувають зовсім іншої основи, порівняно з називним відмінком: *я – мене, він – його, вони – вас* (Курило, 2008, с. 113).

Загальну схему всіх існуючих займенників у сучасній українській мові, можна побачити на рис. 1.

	1 особа		2 особа		3 особа		
	Однина	Множина	Однина	Множина	Однина		Множина
					Чол. і середн. рід	Жін. рід	
Н.	я	ми	ти	ви	він, воно	вона	вони
Р.	мене	нас	тебе	вас	його (нього)	її (неї)	їх (них)
Д.	мені	нам	тобі	вам	йому	їй	їм
Зн.	мене	нас	тебе	вас	його (нього)	її (неї)	їх (них)
Ор.	мною	нами	тобою	вами	ним	нею	ними,
М.	...мені	...нас	...тобі	...вас	ньому (нім)	...ній	...них

Рис. 1. Таблиця займенників в українській мові. Їх відмінювання.

Морфологічні ознаки займенника – це **рід**, число та відмінок. Деякі займенники змінюються за відмінками, як іменники (*ми, хто, що* та ін.), а деякі – за відмінками, числами і **родами** як прикметники (*деякий, нічий, їхній* та ін.) (Курило, 2008, с. 113).

Саме займенник виступає другим основним критерієм визначення **категорії роду** в сучасній українській мові.

3.3. Числівник, позначення роду

У різних **числівників** граматичні категорії проявляються по-різному. Порядкові числівники характеризуються категоріями **роду**, числа й відмінка, які є **словозмінними** категоріями (тобто, ці числівники змінюються за родами, числами і відмінками, як і прикметники) (Русанівський, 2004, с. 801).

Порядкові числівники у реченнях виступають у ролі означення іменників, з якими вони пов'язуються **граматичним зв'язком узгодження** і вказують на порядковість об'єктів: *шостий місяць, дев'ята година, третій рік; тридцятій днини, двадцять четвертого лютого* і т.д. (Русанівський, 2004, с. 803).

Кількісні дробові й збірні числівники характеризуються майже повною відсутністю в них (за окремими винятками) категорії роду, числа при наявності категорії відмінка (Русанівський, 2004, с. 803).

Категорії роду вони не мають тому, що позначають назви позбавлених предметності кількісних понять, а категорії числа тому, що вони своїм лексичним значенням виражають кількість (Русанівський, 2004, с. 803).

Категорія роду як **словозмінна** проявляється в числівнику *один (одно, одна, одне); два (дві), обидва (обидві)* – тільки в жіночому та чоловічому роді. Як **класифікаційна** категорія роду наявна в числівників *нуль, тисяча, мільйон, мільярд*. Для цих числівників характерні також категорії числа й відмінка. Деякі лінгвісти неправомірно вважають ці слова іменниками, і тим самим позбавляють їх практичного значення (Русанівський, 2004, с. 804).

Невідмінюваний числівник *півтори* (*півтора*) зберіг лише окремі залишки роду : *півтора відра, півтори години*. Тоді, коли в числівниках *один* (*одні*), *нуль* (*нулі*), *тисяча* (*тисячі*), *мільйон* (*мільйони*), *мільярд* (*мільярди*) ознака числа відбивається. Категорія відмінка властива усім числівникам, за винятком неозначених: *мало, чимало*; і дробових: *півтора, півтори*. Числівник виступає наступним допоміжним критерієм визначення категорії роду в сучасній українській мові (Русанівський, 2004, с. 804).

3.4. Прикметник, його реалізація на позначення роду

Варто зазначити, що **прикметник** має число, **рід** та відмінок, що відповідають числу, роду та відмінку іменника, від якого він залежить (Шкурятяна, 2007, с. 417). Тому, фактично, теоретичні відомості, що ми маємо у підрозділі з іменником та його категорією роду, можна транслювати на цей підрозділ також.

Категорія роду прикметників є **словозмінною** категорією, яка відображається у вигляді зіставлених між собою форм жіночого, чоловічого і середнього родів. Наприклад: *новий телефон, нова піцерія, нове включення; роман захоплюючий, н'єса цікава* (Дашвар, 2016, с. 33). Прикметник-означення **узгоджується** в роді з іменником, що виступає в ролі будь-якого члена речення. Наприклад: «*У таких фактах чудиться чиясь зла і сильна воля* (ж. р.), *з розмахом організований безлад* (м. р.)» (Дашвар, 2016, с. 39).

Прикметник-присудок координується з іменником, який виступає в ролі підмета. Наприклад: «*Прощання вийшло не бадьорим, як очікувалось, а дещо фальшивим* (с. р.)» (Дашвар, 2016, с. 41). У тому і іншому випадку **закінчення** прикметників лише підтверджують і без того очевидну приналежність визначаються або координованих іменників до певного роду. У випадку, коли прикметник поєднується з невідмінюваними іменниками, тільки його закінчення свідчить про приналежність цих іменників до того чи іншого роду: *винахідливий конференсьє, чарівна топ-модель, відоме інтерв'ю* (Шкурятяна, 2007, с. 418).

Визначальною у цьому відношенні є форма прикметників в поєднаннях з невідмінюваними назвами осіб (*усміхнений – усміхнена конференсьє*), з іменниками спільного роду (*якийсь – якась задирака*), з назвами посад (*новий менеджер – нова менеджер*), з особовими і зворотніми займенниками (*ти сам і ти сама, мені самому і мені самій, самому собі і самій собі*) (Дашвар, 2016, с. 47).

3.5. Дієслово та його похідні, репрезентація роду

Категорія роду дієслова позначає характеристику роду іменника або займенника, з яким **координується** або узгоджується дієслово. При відсутності суб'єкта дії форма роду вказує на рід можливого суб'єкта дії. Наприклад: *«Сонце світило», «Трава зеленіла», «Хмара пливла»* (Дашвар, 2016, с. 53). Середній рід може також вказувати на **безособовість** дієслова. Наприклад: *«Вечоріло»* (Дашвар, 2016, с. 55).

Категорія роду є не у всіх дієслівних форм. Значення чоловічого, жіночого або середнього роду є у форм однини минулого часу дійсного способу, у форм однини умовного способу і у всіх причетних форм (Грищенко, 1997, с. 178).

Дієслова, що описують дію, яка не стосується безпосередньо особи, називаються **безособовими**. Наприклад: *«Хіба тобі чогось бракує?»* (В. Підмогильний, 2017, с. 89). Безособові дієслова утворюють окремі тематичні групи (Плющ, 2001, с. 243). Вони виражають:

- а) явища природи: *вечоріє, розвидняється, дощить, мрячить, смеркає;*
- б) фізичний і психічний стан людини: *морозить, нудить, хочеться (не хочеться), не сидиться, не віриться;*
- в) модальні значення необхідності, буття – небуття: *належить (вам належить оцінити), не було, немає, не стало;*
- г) значення випадковості, незалежного від особи стану: *щастить (не щастить), таланить;*
- г) значення стачі, міри, наявності: *вистачить (вистачило), бракує (бракувало) та ін.* (Дашвар, 2016, с. 64).

Безособові дієслова не мають ніякого зв'язку з підметом, який вказує на виконавця дії, з тієї причини такого типу дієслова не мають значень особи і числа. Звідси слідує, що вони ніяк **не змінюються**: ні за особами, ні за числами, ні за родами (незмінна форма дієслова). Вони виступають (крім інфінітива) тільки у формі теперішнього (рідше – майбутнього) часу дійсного способу, історично спорідненій з 3-ю особою однини: «*Летим. Дивлюся, аж світає, Край неба палає,...*» (Шевченко, 2003, с.268), та у формі минулого часу: «*А начиння, хвала Богіві, у Сірка ніколи не бракувало, — того й рід вийшов стрілецький.*» (Багрянний, 2010, с.95), спорідненій із формою середнього роду (Шкуратяна, 2007, с. 421).

Безособові дієслова також можуть утворюватися від особових за допомогою **постфікса -ся**: «*Але білочці не спиться*» (Костенко, 1968).

Дієслово виступає ще одним допоміжним критерієм визначення категорії роду в сучасній українській мові, незважаючи на його залежність від іменника. Але дієслово потребує більше аналізу задля точного визначення категорії роду поза контекстом.

Висновки до Розділу 3

В українській мові на граматичну категорію роду, яких виділяється три: **ч.р.**, **ж.р.**, і **с.р.**, впливають синтаксичні зв'язки іменника з іншими частинами мови, тобто **контекст** і **семантика**. Категорія роду тісно пов'язана зі статтю і найяскравіше проявляється у парних іменниках-назвах, які характеризують за певною ознакою, наприклад, національністю. Іменники ч.р. і ж.р. диференціюються за **суфіксами** (**-ин-**, **-иц-**, **-к-**, **-ис-**, **-ес-**, **-их-**) та закінченнями (наприклад, **ч.р.** в Н.в.однини характерне **-о**, **-а** і нульове закінчення). Іменникам **с.р.** характерні наступні ознаки: закінчення **-о**, **-е**, **-а** в Н.в. однини, суфікси **-ат**, **-ят** в Н.в. множини і суфікс **-ен** в Р.в. множини. Проте є і **суплетивні форми** іменників середнього роду, наприклад: *щеня*.

Не менш важливим мірилом категорії роду в українській мові є **займенник**, з основних морфологічних характеристик якого окреслено **рід**, число та відмінок. Наприклад: *вона*– ж.р., однина, Н.в., *його* – ч.р., однина, Р./Зн. в.

Числівники також можуть допомогти ідентифікувати рід, до якого належить іменник в українській мові. **Порядкові** числівники узгоджуються з іменниками, кількість яких вказують, наприклад: *сьома частина, п'яте дерево*. **Кількісні, дробові і збірні** числівники не проявляють родової диференціації, наприклад: *п'ятеро дівчат, п'ятеро хлопців*. Винятками є числівники: *один/одна, два/дві, обидва/обидві*.

Наступним допоміжним критерієм визначення роду є **прикметник**. Прикметник узгоджується з іменником, якості якого описує, тому у прикметниково-іменникових словосполученнях яскраво простежуються родові ознаки. При поєднанні прикметника з невідмінюваним іменником, **закінчення** першого допоможе визначити **рід** другого. Якщо прикметник у реченні виступає присудком, він узгоджується в роді з іменником, що виступає підметом.

Категорія роду **дієслова** позначає характеристику роду іменника або займенника, з яким координується або узгоджується. При відсутності суб'єкта дії форма роду вказує на рід ймовірного суб'єкта дії. Категорія роду не є характерною для всіх форм дієслів, а лише для форм минулого часу дійсного способу і форм однини умовного способу. Але безособові дієслова, що ніяк не пов'язані з іменниками у реченні, не змінюються за родами і не вказують на жодні родові ознаки.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Граматичне значення – це термін, що за допомогою різних граматичних форм передає різні лексичні значення слів. У разі якщо співвіднесені граматичні значення виявилися однаковими для декількох ознак, то вони складають **граматичну категорію**.

Граматичні значення поділяються на **синтаксичні, класифікаційні і номінативні**, які у свою чергу виконують різні граматичні функції. Класифікаційне граматичне значення пов'язане із класифікацією слів відповідно до частин мови (*іменник, прикметник, дієслово та ін.*), виду дієслів (*доконаність/недоконаність*) і **роду** іменників (*середній, жіночий, чоловічий, загальний*).

Граматичній категорії роду характерні різні **засоби вираження** у різних мовах.

Провівши **компаративний аналіз** особливостей засобів вираження категорії роду в українській та англійській мовах, можна зробити наступні висновки:

1. У сучасній англійській мові:

- **родові відмінності** базуються на двох основних семантичних критеріях: людина – не людина (*human – non-human*), що далі поділяється на чоловіче – жіноче (*male – female*) та живе – неживе (*animate – inanimate*).
- є три форми особового займенника однини (*he, she і it*) і дві форми відносного займенника (*who і which*), які використовуються для визначення та поділу іменників на чоловічий, жіночий, середній рід, а також особові/безособові.
- категорія роду спирається на іменник і займенник, адже самі вони можуть прямо вказувати на рід тієї чи іншої лексичної одиниці.

- існують такі поняття як **негендерні** (або небінарні) займенники. Вони не є гендерно специфічними і найчастіше використовуються людьми, які ідентифікують себе поза межами гендерної бінарності. Найпоширенішим набором небінарних займенників є *they/them/their*, які використовуються в однині (наприклад, хтось ідентифікує себе як *genderqueer*). В українській мові ми маємо три граматичних категорії роду: чоловічий, жіночий і середній.

2. У сучасній українській мові:

- існує набагато більше **складових категорії роду**, серед яких іменник (як самостійна частина мови), займенник (який узгоджує свій рід з іменником), числівник (який узгоджує свій рід з іменником), прикметник (який узгоджує свій рід з іменником), дієслово (яке може бути як особовим так і безособовим і не завжди може прямо вказати на категорію роду). Таким чином, можна сказати, що українська – **синтетична** – мова має набагато більше елементів, складових, аспектів та деталей до вивчення та аналізу, на відміну від англійської – **аналітичної** – мови.

- Розрізняють займенники 1-ї, 2-ї, 3-ї особи. Особовим займенникам властиві категорії числа і відмінка, а займенникам *він, вона, воно* – ще й роду.

- Порядкові числівники в реченні виступають у ролі означення до іменників, з якими вони поєднуються граматичним зв'язком **узгодження**.

- Прикметник має рід, відмінок і число, що збігаються з родом, відмінком та числом іменника, від якого він **залежить**. Тому, фактично, теоретичні відомості, що ми маємо у підрозділі з іменником та його категорією роду, ми транслюємо на підрозділ з

характеристиками іменника. Прикметник-присудок **координується** з іменником, який виступає в ролі підмета.

З проведеного аналізу зрозуміло, що **категорія роду**, яка наявна у обох мовах, має багато **відмінних ознак** і є характеристикою не всіх самостійних частин англійської мови, на противагу українській з розгалуженою морфологічною маркованістю.

РЕЗЮМЕ

The research «The Category of gender and means of its realization in modern English and Ukrainian» is devoted to the study of the gender category and the means of its implementation in modern English and Ukrainian. The term paper consists of an introduction, three chapters, general conclusions, a summary, a list of references and a list of illustrative sources.

The first section "**Theoretical foundations of the study of the genus category**" ("Теоретичні засади вивчення категорії роду") is theoretical. It considers the theoretical foundation, which provides us with information about the concept of the genus category, its features and classification.

The second section "**Means of implementation of the gender category in modern English**" ("Засоби реалізації категорії роду в сучасній англійській мові") is a practical study. It considers the means of implementing the gender category in the modern English. The investigation of the grammatical category of gender of such parts of speech as nouns and pronouns is provided in this part. It also examines their lexical means.

The third section "**Means of implementation of the gender category in the modern Ukrainian language**" ("Засоби реалізації категорії роду в сучасній українській мові") is a practical study. It considers the category of gender in the Ukrainian language and the means of its implementation. It covers such points as suffixes and flexions that are the main ways of expression the gender. Also it includes subtle aspects of feminitives and immutable nouns. Examples and rules of forming are provided. Furthermore, it encompasses such parts of speech as pronouns, numerals, adjectives, verbs that can also as well mark the category of gender.

Key words: *grammatical category, Modern English, Modern Ukrainian, the genus category, parts of speech.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вихованець, І., Городенська К. (2004). Теоретична морфологія української мови. Академічна граматики української мови. Київ, Україна: Пульсари.
2. Загнітко, А. П. (1990). Функції граматичних форм роду іменників. УМЛШ, № 6.
3. Загнітко, А. П. (1992). Взаємодія іменних і дієслівних категорій. Мовознавство, № 5.
4. Корунець, І. В. (2003). Порівняльна типологія англійської та української мов. Вінниця, Україна: «Нова Книга».
5. Космеда, Т. (2014). Актуальні процеси мовлення чи «мовний смак» української сучасності. Мовознавство, № 2, 79-83.
6. Курило, О. (2008). Уваги до сучасної української літературної мови. Київ, Україна: «Основи».
7. Мерінов, В. В. (2000). До питання про генезу категорії граматичного роду іменника в лінгвістиці. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»: Збірник наукових праць, ІХ, 102-107. Херсон, Україна: ХДУ
8. Мороз, Т. Ю. (2009). Ступінь репрезентативності морфологічної форми роду у формах множини. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Лінгвістичні дослідження», 170-175.
9. Плющ, М. Я., Бевзенко, С. П., Грипас, Н. Я., та ін. (2001). Сучасна українська літературна мова: Підручник. Київ, Україна: Вища шк.
10. Русанівський, В. М., Тараненко, О. О., Зяблюк, М. П. (2004). Українська мова: Енциклопедія. (2-ге видання). Київ, Україна: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана.
11. Грищенко, А. П. (1997). Сучасна українська літературна мова: Підручник. Київ, Україна: Вища шк.

12. Шкурятяна, Н. Г., Шевчук, С. В. (2007). Сучасна українська літературна мова: Модульний курс: Навч. посіб. Київ, Україна: Вища школа.
13. Aikhenvald, A. Y. (2016). *How Gender Shapes the World*. Oxford, UK: Oxford University Press.
14. Aikhenvald, A. Y. (2000). *Classifiers: A Typology of Noun Categorization Devices*. Oxford, UK: Oxford University Press.
15. Boroditsky, L., Schmidt, L., Phillips, W. (2003). Sex, syntax and semantics. In D. Gentner and S. Goldin-Meadow (Eds.), *Language in Mind: Advances in the Study of Language and Thought* (pp. 61-79). Cambridge, MA: MIT Press.
16. Corbett, G. G. (1991). *Gender*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
17. Adger, D. (2003). *Core Syntax: A Minimalist Approach*. Oxford, UK: Oxford University Press.
18. Kennedy, G. (2014). *An Introduction to Corpus Linguistics*. London, UK: Routledge.
19. Huddleston, R., Pullum, G.K. (2002). *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
20. Fodor, I. (1959). The origin of grammatical gender. *Lingua*, 8(2), 105-114.
21. Kann, K. (2019). Grammatical gender, neo-Whorfianism, and word embeddings: A Data-Driven Approach to Linguistic Relativity, 993-1014.
22. Leech, G., Svartvik, J. (1994). *A Communicative Grammar of English*. (2nd ed.). London, UK: Longman.
23. Ibrahim, M. H. (2014). *Grammatical Gender: Its Origin and Development*. Berlin, Germany: Walter de Gruyter.
24. Poutsma, H. (1904-1929). *A Grammar of Late Modern English*. Groningen, Netherlands: Noordhoff.
25. Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., Svartvik, J. (1985). *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London, UK: Longman.

26. Kramer, R. (2015). *The Morphosyntax of Gender*. Oxford, UK: Oxford University Press.
27. Siemund, C. (2008). *Pronominal Gender in English: A Study of English Varieties from a CrossLinguistic Perspective*. London, UK: Routledge.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

28. Багрянний, І. (2019). Тигролови. Харків, Україна: ФОЛЮ.
29. Дашвар, Л. (2016). На запах м'яса. Харків, Україна: КСД.
30. Науменко, В.О. (2012). Літературне читання: укр. Мова для загальноосвіт. навч. закл. з навчанням українською мовою : Підручник. Київ, Україна: «Генеза». 81.
31. Підмогильний, В. Місто. Харків, Україна: ФОЛЮ.
32. Роздобудько, І. (2015). Дванадцять або Виховання жінки в умовах, не придатних до життя. Київ, Україна: Нора-Друк.
33. Шевченко, Т. Г. (2003). Зібрання творів у шести томах. Київ, Україна. 137, 160, 268.
34. Cambridge UA. (2023). Режим доступу: <https://cambridge.ua/uk/blog/all-about-modal-verbs/>
35. Forster, E. M. (2015). A passage to India. London, UK: Penguin
36. Rushdie, S. (1995). Midnight's children. New York, USA: Everyman